

Høgskolen i Telemark

EKSAMEN

2107 Folkedikting og folkekultur

13. mai 2011

Tid: 5 timars skoleeksamen **09.00 – 14.00**

Målform: Nynorsk eller bokmål

Sidetal: 6 (inkl. oppgavearket)

Hjelpemiddel: Ingen

Merknader: Svar på **ei** av oppgåvene

Vedlegg: Til begge oppgåver

Eksamensresultatene blir offentliggjort på nettet, via *Studentweb*

Avdeling for allmennvitenskaplege fag.

Oppgave 1:

Nynorsk

Gjør greie for sentrale trekk ved balladegenren. Drøft deretter komikken i "Myllardottera"
(tekst vedlagt)

Bokmål

Gjør greie for sentrale trekk ved balladegenren. Drøft deretter komikken i "Myllardottera"
(tekst vedlagt)

Oppgave 2:

Nynorsk

Gjør greie for sentrale trekk ved eventyret som genre. Drøft deretter form og innhold i
"Smeden som de ikke torde slippe inn i helvete" (tekst vedlagt)

Bokmål

Gjør greie for sentrale trekk ved eventyret som genre. Drøft deretter form og innhold i
"Smeden som de ikke torde slippe inn i helvete" (tekst vedlagt)

NB! Skriv ei av oppgåvene!

MYLLARDOTTERA

- 1 Det var tre fellar som fann på eit råd.
– Ola Mortensson, Per Mortensson.
Hosse dei kunne myllarens dotter få.
– Jesper og Per Eiriksson, Olav Hansson, Petter Marensen,
og så ein kollut skreddar.

Dei to dei stappa den tredje i sekk,
så reiste dei seg til myllarens bekk.

«Kva hev'e du i sekken din?»
«Eg hev'e rug og kveite fin!»

«Du set'e din sekk ved mi dotters seng,
der er det sjeldan at musi gjeng.»

- 5 Og som det då for til å myrkne i kvar krå,
begannte den sekken til krabbe og til gå.

«Å kjære min fader, du tenner eit ljøs,
der er visst røvarar i vårt hus!»

Så klappa han henne på raude rosens kinn:
«Å takk skal du hava, aller kjærasten min!»

«Å kjære min fader, du sløkkjer det ljøs,
det var 'kje anna katten spente ei mus.»

Til svara kjerringi på omnen låg:
«Kan ein katt hava støvlar og sporar på?»

- 10 «Ti still kjerring, du burde hava skam,
i morgon skal du av åt myllarens dam!»

Kjerringi låg uti dammen og flaut,
og mannen han sprang innpå landet og gret.

Mannen han hadde seg ei krokute tann.

– Ola Mortensson, Per Mortensson.

Han tok i skinnpelsen og drog ho til land!

– Jesper og Per Eiriksson, Olav Hansson, Petter Marensen,
og så ein kollut skreddar.

«Kunne ikke jeg få lov å sko den,» sa Vårherre.
«Du kan prøve,» sa smeden; «galere kan du nå ikke få gjort det, enn jeg kan få det riktig igjen.»

Vårherre gikk da ut og tok det ene forbenet av hesten, la det i smieavlen og gjorde skoen gloende, så kveste han haker og grev, og neide sømmene, og så satte han benet helt og holdent på hesten igjen; da han var ferdig med det, tok han av det andre forbenet og gjorde like ens; da han hadde satt på igjen det og så, tok han bakbena, først det høyre, så det venstre, la dem i avlen, gjorde skoen gloende, kveste haker og grev og neide sømmene, og satte så benet på hesten igjen.

Imens sto smeden og så på ham. «Du er ikke så dårlig smed enda du,» sa han.

«Synes du det,» sa Vårherre.

Litt etter kom mor til smeden bort og ba ham komme hjem og ete til middag; hun var gammel og skral, fælt krocket i ryggen og rynket i ansiktet, og kunne med nød og neppe gå.

«Legg nå merke til det du ser,» sa Vårherre; han tok kona, la henne i smieavlen og smidde en ung deilig jomfru av henne.

«Jeg sier som jeg har sagt, jeg,» sa smeden, «du er slett ikke noen dårlig smed. Det står over døra mi: Her bor mesteren over alle mestere; men enda sier jeg bent ut: en lærer så lenge en lever,» dermed gikk han fram til gården og åt middag.

Da han vel var kommet tilbake til smia igjen, kom det en mann ridende, som ville ha skodd hesten sin.

«Det skal snart være gjort,» sa smeden; «jeg har nettopp nå lært en ny måte å sko på; den er god å bruke når dagene er korte.» Og så ga han seg til å skjære og bryte så lenge til han fikk av alle hestebena; «for jeg vet ikke hva det skal være til å gå og pusle med ett og ett,» sa han. Bena la han i smieavlen, slik som han hadde sett Vårherre gjorde, la dyktig med kull på, og lot smedguttene dra raskt i belgstangen. Men så gikk det som en kunne vente: bena brente opp, og smeden måtte betale hesten. Dette syntes han ikke videre om. Men i det samme kom en gammel fattigkjerring gående forbi, og så tenkte han: lykkes

Smeden som de ikke torde slippe inn i helvete

Engang i de dager da Vårherre og St. Peder gikk og vandret på jorden, kom de til en smed. Han hadde gjort kontrakt med fanden om at han skulle høre ham til om syv år, imot at han den tiden skulle være mester over alle mestere i smedkunst; og den kontrakten hadde både han og fanden skrevet navnet sitt under. Derfor hadde han også satt med store bokstaver over smiedøren: «Her bor mersteren over alle mestere!»

Da Vårherre kom og fikk se det, gikk han inn.

«Hvem er du?» sa han til smeden.

«Les over døra,» svarte smeden; «men kanskje du ikke kan lese skrift, så får du vente til det kommer en som kan hjelpe deg.»

Før Vårherre fikk svart ham, kom det en mann med en hest, som han ba smeden sko for seg.

det paretreet som står her ute ved smieveggen, må bli sittende der til jeg selv ber ham komme ned igjen.» sa smeden; «for det andre vil jeg ønske at den jeg ber sette seg i armstolen som står inne i verkstedet, må bli sittende i den til jeg selv ber ham stå opp igjen; og endelig vil jeg ønske at den jeg ber krype inn i denne ståltrådpungen jeg har i lomma, må bli der inne til jeg selv gir ham lov til å krype ut igjen.»

«Du ønsker som en dårlig mann,» sa St. Peder; «først og fremst burde du ha ønsket deg Guds nåde og vennskap.»

«Jeg torde ikke ta så høyt til, jeg,» sa smeden.

Så sa Vårherre og St. Peder farvel, og gikk videre.

Det led med det skred, og da tiden var omme, kom fanden, slik som det sto i kontrakten, og skulle hente smeden.

«Er du ferdig nå?» sa han, han stakk nesen inn igjennom smiedøren.

«Å, jeg skulle så nødvendig ha slått hode på denne spikeren først,» svarte smeden; «kryp du imens opp i paretreet og plukk deg en pære å gnage på; du kan være både tørst og sulten etter veien.»

Fanden takket for godt tilbud og krøp opp i treet.

«Ja, når jeg nå tenker vel etter,» sa smeden, «så får jeg slett ikke slått hode på denne spikeren i de første fire årene, for det er pokker til jern så hardt; ned kan du ikke komme i den tiden, men du får sitte og hvile deg så lenge.»

Fanden tagg og ba så tynt som en toskilling at han måtte få lov til å komme ned igjen, men det hjalp ikke. Til sist måtte han da love at han ikke skulle komme igjen før de fire årene var gått, som smeden hadde sagt.

«Ja, så får du komme ned igjen,» sa smeden.

Da nå tiden var ute, kom fanden igjen for å hente smeden. «Nå er du vel ferdig?» sa han; «nå synes jeg du kunne ha slått hode på spikeren.»

«Ja, hode har jeg nok fått på den,» svarte smeden; «men likevel kom du et lite grann for tidlig, for odden har jeg ikke kvest ennå; så hardt jern har jeg aldri smidd før. Mens jeg slår

«Jeg sier som jeg har sagt, jeg,» sa smeden, «du er slett ikke noen dårlig smed.»

ikke det ene, så lykkes vel det andre, tok kjerringa og la henne i avlen, og alt hun gråt og ba for livet, så hjalp det ikke: «du skjønner ikke ditt eget beste, så gammel du er,» sa smeden; «nå skal du bli en ung jomfru igjen på et øyeblikk, og enda skal jeg ikke ta så mye som en skilling for smiinga.» Det gikk da ikke bedre med kjerringa, stakkar, enn med hestebena.

«Det var ille gjort det,» sa Vårherre.

«Å, det er vel ikke mange som spør etter henne,» svarte smeden. «Men det er skam av fanden: det er ikke mer enn så han holder det som står skrevet over døra.»

«Ifall du nå kunne få tre ønsker av meg,» sa Vårherre, «hva ville du så ønske deg?»

«Prøv meg,» svarte smeden, «så tør du få vite det.»

Vårherre ga ham da de tre ønskene.

«Så vil jeg først og fremst ønske at den jeg ber klyve opp i

odd på sømmen, kunne du sette deg i armstolen min og hvile deg, for du er vel trett, kan jeg tenke.»

«Takk som byr.» sa fanden og satte seg i armstolen; men aldri før var han kommet til hvile, så sa smeden igjen at når han tenkte vel etter, så kunne han slett ikke få kvest odden før om fire år. Fanden ba først vakkert om å slippe av stolen, og siden ble han sint og tok til å true; men smeden unnskyldte seg det beste han kunne, og sa at det var jernet som var skyld i det, for det var så pokkers hardt, og trøstet fanden med at han satt så godt og make- lig i armstolen, og om fire år skulle han slippe, akkurat på minuttet. Det var ingen annen råd: fanden måtte love at han ikke skulle hente smeden før de fire årene var omme; og så sa smeden: «Ja, så kan du reise deg igjen,» og fanden avsted det forteste han kunne.

Om fire år kom fanden igjen for å hente smeden.

«Nå er du da ferdig, vet jeg?» sa fanden, han stakk nesen inn gjennom smiedøren.

«Fiks og ferdig,» svarte smeden, «nå kan vi reise når du vil. Men — du,» sa han, «det er én ting jeg har stått her lenge og tenkt jeg ville spørre deg om: er det sant det de forteller, at fanden kan gjøre seg så liten han vil?»

«Jagu er det sant!» svarte fanden.

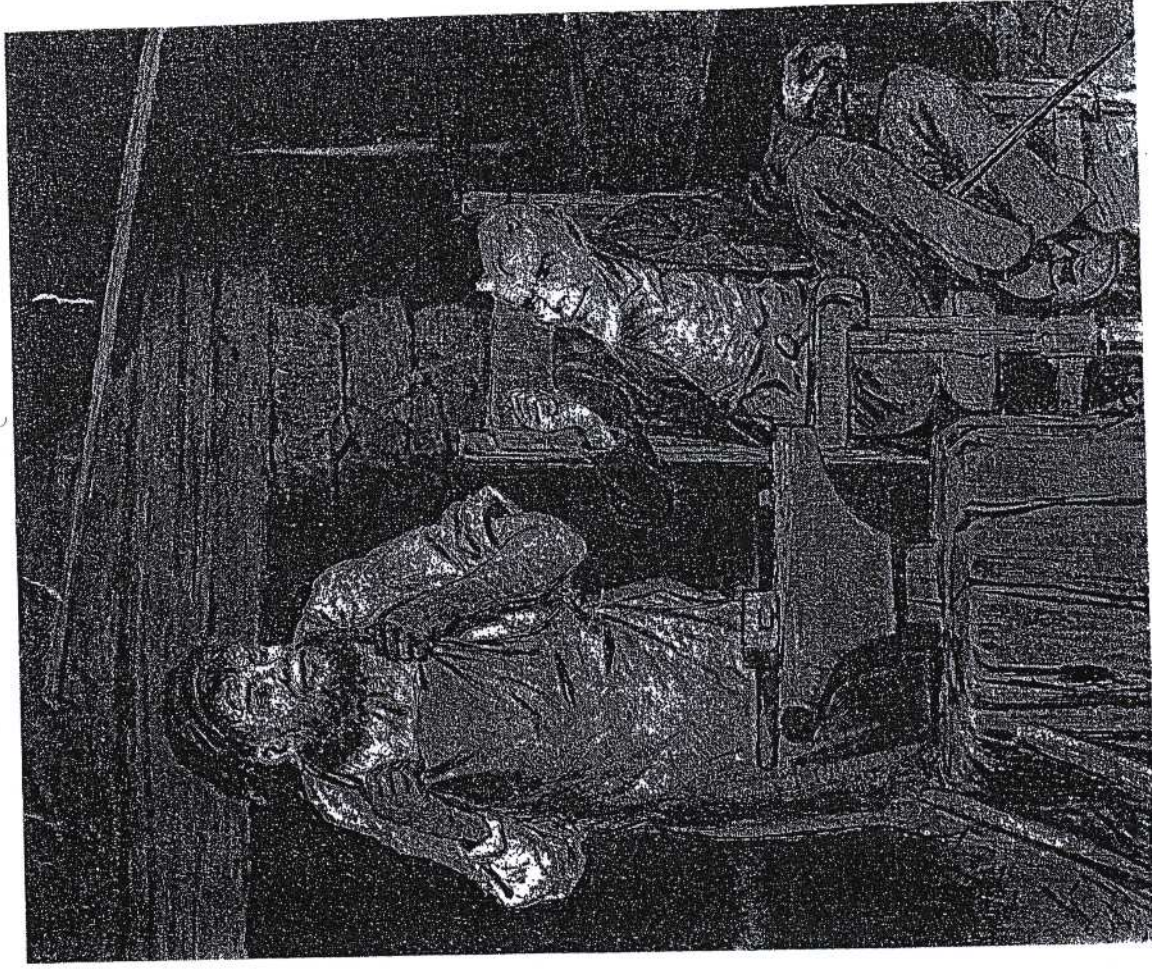
«Å, så kunne du gjerne gjøre meg den tjenesten å kripe inn i denne ståltrådpungen og se etter om den er hel i bunnen,» sa smeden; «jeg er så redd jeg skal miste reisepengene mine.»

«Gjerne det,» sa fanden, han gjorde seg liten og krøp inn i pungen. Men aldri før var fanden inni, så smekket smeden pungen igjen.

«Jo, den er hel og tett allesteds,» sa fanden i pungen.

«Ja, det er bra nok du sier det,» svarte smeden, «men det er bedre å være føre var enn etter snar; jeg vil like så godt sveise leddene litt til, bare for sikkerhets skyld,» sa han, og dermed la han pungen i avlen og gjorde den gloende.

«Å! au! er du galen! vet du ikke jeg er inni pungen da?» ropte fanden.

Fanden ba først vakkert om å få slippe av stolen, og siden ble han sint og tok til å true.

«Ja, jeg kan ikke hjelpe deg,» sa smeden, «de sier for et gammelt ord: en får smi mens jernet er varmt,» — og så tok han stor-egg, la pungen på steet, og dundret løs på den alt han orket. «Au, au, au!» skrek fanden i pungen; «kjære venel la meg slippe ut, så skal jeg aldri komme igjen mer!»

«Å ja, nå tror jeg nok leddene er tålelig sveiset også,» sa smeden; «så kan du komme ut igjen da.» Dermed lukket han opp pungen, og fanden avsted så fort at han ikke torde se seg bakte engang.

Men en tid etter falt det smeden inn at han nok hadde stelt seg dumt, da han gjorde seg uvenner med fanden; «for skulle jeg nå ikke komme inn i gudsrike,» tenkte han, «torde det være noe for at jeg kan bli husvill, siden jeg har lagt meg ut med meg som rår over helvete.» Han mente da det var best å forsøke å komme inn enten i helvete eller i himmerike, liksom godt først å forsøke å komme inn i helvete, og så tok han seg på nakken og ga seg på vei.

Da han nå hadde gått et godt stykke, kom han til korsveien, og nådde han igjen en skreddersvenn, som tøflet avsted med seg jernet i hånden.

«God dag,» sa smeden, «hvor skal du hen?»

«Til himmerike, om jeg kunne komme inn der,» svarte skredderen; «enn du?»

«Å, vi får nok ikke langt følge, vi da,» svarte smeden; «jeg har tenkt å prøve i helvete først, jeg, for jeg har litt kjennskap i fanden fra før.»

Så sa de farvel og gikk hver sin vei; men smeden var en sterk, slig kar, og gikk langt fortere enn skredderen, og så varte det ikke lenge før han sto for porten i helvete. Han lot vekten melde seg og si at det var én utenfor som gjerne ville tale et ord med fanden.

«Gå ut og spør hva det er for én,» sa fanden til vekten, og det gjorde han.

«Hils fanden og si at det er smeden som hadde den pungen han vet nok,» svarte mannen, «og be ham så vakkert at jeg får

slippe inn straks, for først har jeg smidd i dag like til middag, og siden har jeg gått den lange veien.»

Da fanden fikk den meldingen, befalte han vekten å låse igjen alle ni låsene på porten i helvete, «og sett på enda en hengelås til,» sa fanden; «for kommer han inn, gjør han ugreste i hele helvete.»

«Det er ingen berging å få her da,» sa smeden ved seg selv, da han fornåm at de stengte porten bedre til; «så får jeg vel prøve i himmerike.» Og dermed snudde han, og gikk tilbake til han nådde korsveien igjen; der tok han den veien skredderen hadde gått.

Da han nå var sint for den lange veien han hadde gått fram og tilbake til ingen nytte, skrevde han på alt han orket, og nådde porten til himmerike med det samme St. Peder gløttet litt på den, så vidt at den tynne skreddersvennen kunne få klemt seg inn. Smeden var enda en seks syv steg fra porten. «Her er det nok best å skynde seg,» tenkte han, grep slegga og kastet i dørløtten med det samme skredderen smatt inn. Men slapp han ikke inn av den gløtten, vet jeg ikke hvor han er blitt av.

